

САКРАЛЬНА ЛЕКСИКА В ЗАГАЛЬНОМОВНОМУ ТЕЗАУРУСІ

Стаття присвячена проблемам укладання електронного загальномовного тезауруса. Розглядаються способи систематизування сакральної лексики за структурно-функціональними та хронологічними параметрами.

Ключові слова: системна лексикографія, загальномовний тезаурус, динаміка мови та мовних норм, сакральна лексика.

Сучасна лексикографія переживає період активного пошуку засобів оптимального системного відображення динаміки мови та мовних норм, спричиненої процесами інформатизації, глобалізації та інтернаціоналізації знань. Зафіксувати мовні інновації та зберегти правічні лексичні скарби в усій складності їх парадигматичних, синтагматичних та словотвірних особливостей – **актуальне** завдання сучасних системних лексикографів.

Останнім часом українське словникарство поповнилося новими фундаментальними працями різних жанрів, які відзначаються повнотою й упорядкованістю реєстру та новітньою методологією системного відображення лексики. В першу чергу, це два однотомні тлумачні словники – Словник української мови за ред. В. Жайворонка (далі – СУМЖ) та Великий тлумачний словник української мови за ред. В. Бусла (ВТС), а також Український орфографічний словник за ред. В. Складенка (Орф-09), Великий зведений орфографічний словник за ред. В. Бусла (ВЗОС), Кореневий гніздовий словник Є. Карпіловської (КСК) та ін. Ці словники укладені на основі глибокого вивчення досвіду визначних лексикографів минулого (П. Білецького-Носенка, Б. Грінченка, Є. Желехівського, Л. Щерби та ін.) та надбань сучасних мовознавців у галузі лексикології, лексикографії, історії мови, когнітології, культурології та етнолінгвістики (В. Жайворонка, Ю. Караулова, В. Німчука, Ю. Степанова, О. Тараненка, Н. Шведової та ін.).

Словники нового покоління відзначаються наступними особливостями опрацювання лексичного матеріалу: 1) поглибленою увагою укладачів до реєстрової частини словника, що виявляється у намаганні якомога розлогіше подати лексичний склад мови та уникнути не властивих мові слів, 2) системним відображенням варіантів слів (у всіх типах словників), 3) використанням гніздового способу упорядкування похідних, за допомогою якого детально й інтегровано зосереджуються дані про фонетико-граматичні особливості слів, 4) застосуванням етимологічних довідок для слів іншомовного походження, 5) подачею слова

в усіх його структурно-функціональних виявах (у тлумачних словниках) тощо. У передмові до нового Словника української мови В. Жайворонка зазначає: „Основне завдання Словника – подати повну й різноаспектну характеристику живого слова (написання, вимову, походження – щодо запозиченої лексики, словозміну, словотворення, сферу вживання, динаміку значення, сполучуваність). З цією метою Словник зорієнтовано на охоплення лексики всіх стилістичних шарів і літературних жанрів, де функціонує українська мова” [11, с. 3].

Аналіз сакральної лексики в новому тлумачному словнику засвідчує переваги сучасних методологічних засад системного опису слів. Словникова стаття БОГ, наприклад, містить детальне тлумачення поняття БОГ згідно з народними уявленнями та богословськими догматами: **Бог**, кл. в. Боже (мн. боги). 1. (з великої літери), рел. За монотеїстичними уявленнями – Творець Неба і Землі, всього суцього; Усевідний Вищий Розум, що керує світом; всезагальний світовий першопочаток; у християнстві – триєдине божество – Бог-Отець, Бог-Син і Бог-Дух Святий. 2. За політеїстичними уявленнями – одна з надприродних істот, що керує якою-н. частиною світового цілого, покровительствує кому-, чому-н. <...> [11, с. 65]. В аналізованій словниковій статті наведені також переносні значення і похідні слова (*божок, божнице, богиня, божий*), схарактеризовані синтагматичні властивості лексеми. В одній статті автори словника намагаються зібрати якомога більше інформації про структурно-функціональні властивості лексичної одиниці й подати їх під ключовим словом. Такий принцип лексикографування має давні традиції й підкреслює постійне прагнення лінгвістів до відображення лексичного багатства мови через систему ключових понять (концептів) з конкретизацією засобів їх семантичного та фонетико-граматичного вираження. Зібрати та систематизувати різноаспектну інформацію про словниковий склад мови – завдання сучасного тезаурусотворення.

Основою для побудови загальномовного тезауруса є традиційні та новітні лексикографічні праці. Сучасний тезаурус розглядається як складна інтегральна система, в якій зведені вокабулярії словників різних типів і епох та представлені класифікаційні схеми опрацювання лексичного багатства мови [15]. За семантичними параметрами тлумачних словників вибудовується синопітична схема тезауруса, яка відображає універсум, і є засобом ієрархічного структурування лексичних

одиниць. Граматичні показники тлумачних словників та індекси словників різних епох забезпечують вивчення динаміки лексичного складу за частиномовними категоріями. Стилiстична диференція лексик простежується за функціонально-стилiстичними параметрами. Показники словотвірних зв'язків та фонетико-граматичного варіювання слів відтворюють динамічні зміни в мові та її лексичній системі і є основою поглибленого вивчення процесів кодифікування мовних норм. Таким чином, **сучасний загальномовний тезаурус** – це спосіб відображення закономірностей розвитку мови та мовних норм у значних хронологічних межах. Він відкритий для поповнення новими та актуалізованими словами і значеннями, є поліфункціональною системою.

Створення електронного тезауруса вимагає чимало зусиль і часу. Проте це надзвичайно **перспективний** напрям дослідження. Інтегральна лексикографічна система „Український загальномовний тезаурус” забезпечить об'єктивне вивчення історії розвитку лексичного складу мови від часів І. Котляревського до наших днів, розкриє механізми національного мовотворення, окреслить коло ключових понять лексико-семантичної системи та виявить мовні засоби їх вираження, сформує моделі неологізації та архаїзації лексики, виявить зони активної взаємодії загальноживаної лексики з термінологічними підсистемами, шляхи запозичення нових слів і значень тощо. Результати дослідження знайдуть застосування в різних галузях мовознавства й забезпечать розбудову теорії і практики тезаурусотворення.

Формування загальномовного тезауруса передбачає вирішення двох основних **завдань**. По-перше, це зведення воедино реєстрів багатьох лексикографічних джерел та дослідження їх метамови. Підсумком такого виду роботи стане зведений словник української лексики кінця XVIII – поч. XXI ст. По-друге, це укладання власне загальномовного тезауруса, в якому будуть представлені усі виявлені в аналізованих словниках типи системності лексичного матеріалу та схеми

їх класифікації [14]. **Метою** нашого дослідження є формування методології ефективного комплексного упорядкування та опрацювання поняттєвих груп лексики на різних етапах укладання загальномовного тезауруса. **Об'єктом** системного аналізу є реєстрові одиниці українських лексикографічних джерел (від Словника української мови П. Білецького-Носенка (далі – БН) – до сучасних збірслівів).

Уже на початкових етапах укладання зведеного словника простежується специфіка лексикографічного відтворення сакральної сфери. Сакральна лексика досить детально представлена кожним із аналізованих словників і відбиває роль релігії, церкви та богослов'я в житті народу на всіх етапах його розвитку. Матеріали зведених словників підкреслюють вагомість теоцентричної моделі пізнання світу українцями. Визнання та шанування Бога і Божої мудрості відображені в лексикографічних працях великими групами слів на позначення як сутності Творця, так і особливостей національного богопізнання. Нижче подаємо фрагмент таблиці, у якій з різних словників зібрані слова з коренем *бог*. Вони записані в тій формі, в якій реєструються першоджерелами та не систематизовані, тобто наведені з метою відображення продуктивності кореня *бог* в українській мові та простеження динаміки розбудови цієї ділянки лексики. Словотвірне гніздо з коренем *бог* та його варіантами детально представлено в Кореновому гніздовому словнику Є. Карпіловської. У ньому з коренем *бог* нараховується 104 слова, з коренем *біг* – 10, *бож* – 94, *бо* – 19, *біж* – 9, *бі* – 6, *божж* – 3, загальна кількість похідних – 244 [6, с. 75]. У нашій таблиці представлені лише слова з морфемою *бог*. У ній не зафіксована форма *Біг* та похідні *біженько* і *біжечко*, які подаються у словнику П. Білецького-Носенка. Варто зазначити, що Б. Грінченко фіксує обидві форми – *Бог* і *Біг*. Крім того, за межами таблиці залишається велика кількість похідних з варіантами кореневої морфемі *бог*.

Таблиця (фрагмент).

Лексикографічне відображення динаміки сакральної лексики кінця XVIII – поч. XXI ст.

	БН	Ж	Я	Гр	СУМ-11	СУМ-20	ВТС	СУМЖ	КСК	Орф-94	Орф-09	УАС
Бог		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
бог				+	+	+	+	+	+	+	+	+
богадільня				+	+	+	+	+	+	+	+	+
богарадити				+					+			+
богдай (бог-дай і бодай)				+					+			+
богдан і богданчук		+										
богданка		+		+					+			
боги	+	+			+	+	+	+	+			+

	БН	Ж	Я	Гр	СУМ-11	СУМ-20	ВТС	СУМЖ	КСК	Орф-94	Орф-09	УАС
богинин		+		+		+	+		+		+	+
богиня		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
богиця			+						+			
богів				+			+		+			+
бог-ме									+			
богмитися				+					+			
богобійний	+	+		+	+	+	+		+		+	+
богобійність	+	+		+	+	+	+		+			+
богобійно	+			+	+	+	+		+			
богоблагодатний			+									
богоборець					+	+	+		+	+	+	+
богоборно			+									
богоборство						+	+		+	+	+	
богоборчий						+	+		+	+	+	
богобязкий					+	+	+		+		+	
богобязливий		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
богобязливість					+	+	+	+	+		+	
богобязливо				+	+	+	+	+	+		+	
богобязний		+		+	+	+	+		+		+	+
богобязність		+					+				+	
богобязно				+		+	+		+		+	
богобязчий	+	+		+	+	+	+		+			
богобудівник					+	+	+		+	+	+	
богобудівництво					+	+	+		+	+	+	
богобудівничий							+					
боговати		+										
боговгодниця				+					+			
боговидець			+									
боговидний			+									
боговик			+						+			
боговитий		+										
боговідступний					+	+	+		+	+	+	
боговідступник			+		+	+	+	+	+	+	+	
боговідступництво						+	+		+	+	+	
боговідступниця					+	+	+	+	+	+	+	
боговідступницький											+	
боговіщ		+										
боговподоблення			+									
боговподобленство			+									
Боговтілення						+					+	
боговшанування						+					+	
боговязний		+										
богогласник			+		+	+	+	+	+		+	
богоговійний			+									+
Богодавець		+		+					+			
богоданий		+	+			+			+		+	
богодивний			+									
богодухновенний		+		+					+			+
богодушний			+									
богознання						+					+	
богозневага		+		+		+	+		+		+	+
богозневажати						+						
богозневажливий		+										
богозневажний		+				+	+				+	+
богозневажник						+	+				+	

	БН	Ж	Я	Гр	СУМ-11	СУМ-20	ВТС	СУМЖ	КСК	Орф-94	Орф-09	УАС
богозневажниця							+				+	
боголюбець				+		+	+		+		+	+
боголюбивий			+						+			
боголюбний				+		+	+		+		+	+
боголюбно				+			+		+			
Боголюдина						+	+	+		+	+	+
Боголюдство						+					+	
богомаз		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
богомазів				+			+		+			
богомазник		+						+				
Богомати		+		+				+	+			+
Богоматір				+	+	+	+	+	+	+	+	
богомерзкий									+			+
богомерзський			+									
богомерзський					+	+			+			
богомил						+	+				+	
богомильство						+	+				+	
богомильський						+	+				+	
богомислий		+										
богомислність			+									
богомілець	+			+					+			+
богомілка				+					+			+
богомілля	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	
богомільний	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
богомільниця		+		+					+			+
богомільність						+						
богомільно					+	+	+	+	+		+	
богомолення			+									
богомолець	+				+	+	+	+	+	+	+	+
богомолка		+	+		+	+	+	+	+	+	+	
богомольний					+	+	+		+	+	+	
богомольческо			+									
богомудрець		+										
богомудрий			+									
богонатхненний			+								+	+
богонатхнення						+					+	
богоненавидний							+					+
богоненавидник		+		+			+		+			+
богоненавидниця							+					
богоненавістна		+										
богоносець		+		+					+			+
богонько				+					+			+
богообраний						+					+	
богообраність						+					+	
богоодкровенний						+					+	
богоодкровення						+					+	
богопізнання			+			+					+	
богоподібний		+	+			+					+	
богоподібність		+				+					+	
богопоклоніння						+					+	
богопочитання		+										
богоприятний		+		+					+			
богопрогніваний			+									
богопротивний		+				+	+				+	+
богопротивник			+				+					+

	БН	Ж	Я	Гр	СУМ-11	СУМ-20	ВТС	СУМЖ	КСК	Орф-94	Орф-09	УАС
богопротівниця							+					
богорівний			+		+	+	+		+	+	+	+
Богородицин								+			+	
Богородиця		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
богородицький		+		+			+		+			
богородичний		+		+		+			+			+
богородний		+										
богослів'я				+		+			+		+	
богослов		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
богослов'я		+			+	+	+	+	+	+	+	+
богословець		+										
богословити				+					+			
богословіє												+
богословник		+										
богословство		+										
богословський		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
богослужба					+	+	+		+		+	+
богослужбовий					+	+	+	+	+	+	+	+
богослужбний		+			+	+	+		+	+	+	
богослуження		+										+
богослужіння					+	+	+	+	+	+	+	
богоспасаємий									+			
богоспасенний					+	+	+		+	+	+	+
богоспасення									+			
богостотний		+										
боготворений												+
боготворення												+
боготворець						+					+	
боготворити		+			+	+	+	+	+	+	+	+
боготворіння					+	+	+	+	+	+	+	
боготочний		+										
боготруження			+									
богоу(в)годний			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
богоубивця			+									
богоубійник		+										
богоугодність								+				
богоугодно						+		+			+	
богохранимий		+										
богохулити						+	+		+	+	+	
богохульба		+	+									
богохульний					+	+	+	+	+	+	+	
богохульник					+	+	+	+	+	+	+	+
богохульниця						+	+	+			+	
богохульничати												+
богохульно						+					+	
богохульство		+			+	+	+	+	+	+	+	+
Богохульствувати					+	+	+	+	+			
богочестя		+										
богочко				+					+			
Богочоловік		+				+					+	+
богошукання					+	+	+		+	+	+	
богошукач					+	+	+		+	+	+	
богошукачка							+					
Богоявлення		+				+		+			+	+
богоявленський		+				+						

	БН	Ж	Я	Гр	СУМ-11	СУМ-20	ВТС	СУМЖ	КСК	Орф-94	Орф-09	УАС
богувати				+	+	+	+		+	+	+	
богумилий		+										
богумильський						+						
богумілля				+					+			
богуміллячко									+			

Матеріали зведеного словника відтворюють розширення цієї групи як за рахунок інновацій, представлених у ВТС, Орф-09 та СУМ-20 (*Боготвілення, боговшанування, богопоклоніння, богородкровення, богонатхнення, богознання*), так і за рахунок давніх слів, зафіксованих Є. Желехівським, Д. Яворницьким та іншими ученими (*богоблагодатний, богомислий, богомудрий, богодушний, богочестя*). Укладачі словників нових слів і значень також засвідчують органічну присутність сакральних лексем у житті наших сучасників. А. Нелюба, наприклад, у праці „Словотворчість незалежної України. 1991–2011” реєструє слова *богобагатство* та *богопахнути*, які є складовими поетичного світу В. Рябого: „...тонко богопахне перший сніг” [13, с. 57]. Отже, зведена таблиця, укладена за різними лексикографічними джерелами, відображає постійне прагнення українців пізнати велич Божої мудрості та Божого слова.

Окремої уваги заслуговує вивчення принципів лексикографування сакральної сфери у словнику Б. Грінченка. Церковно-релігійна та богословська лексика представлена детально не тільки в реєстровій, а й в ілюстративній частинах цієї праці та зафіксована в стійких сполученнях слів. Особливо часто використовується в ілюстраціях ім'я Боже. Показовою в цьому відношенні є словникова стаття *благодать*. „1. Благодать. „Усюди Божа благодать – і в серці, і в хаті” [Шевч.]. 2. *Божя благодать*. Рослина *Gratiola officinalis L.*” [8, с. 71]. Системні дослідження сакральної лексики за матеріалами словника Б. Грінченка засвідчують важливі моменти релігійного виховання дітей. Значну кількість слів автори відмічають ремаркою *дитяче*, напр., *Бозя*. „1. Бог (*детск.*). 2. *Бозя калачі везе*. Так говорять детям, когда гром гремит. То же значение: *Бозя свариться. Пти до Бозі*. Пойти в церковь” [8, с. 82]. Відчувається, наскільки безпосереднім є дитяче богопізнання.

Давні словники як джерело духовності та етнокультурних цінностей народу поглиблюють розуміння сакрального змісту багатьох понять на різних етапах мовного розвитку. У словниках Б. Грінченка, Є. Желехівського та Українсько-англійському словнику К. Андрусишина та Я. Кретт (УАС) зареєстровано прислівник *божо*, тлумачна

та ілюстративна частини якого розкривають суть Божої благодаті та важливість праведного (за Божими заповідями) життя: „**Божо**. 1. По божьему. 2. О душевном состоянии: хорошо, приятно, сладостно. „Так тихо, божо на душі” [8, с. 82]. Пор. опис цього слова в УАС: „**Божо**, according to God's (moral) law; blissfully, happily, peacefully; **жити по-божому**, to live as God bids, to lead a righteous life” [16, с. 37].

Історія категоризації сакральної сфери простежується у зведеному словнику на прикладі давніх та нових слів, побудованих з використання латинської основи *sacrum* („святиня”). У БН *сакраментовати* трактується як „прищачать”, а *сакраментоватися* – „прищачатся св. тайн” [1, с. 320]. У словнику Б. Грінченка *сакрамент* означає „причастие” [8, с. 97]. Сучасні словникарі засвідчують розширення семантичної структури слова *сакрамент* і подають її в такий спосіб: **сакрамент** [лат. *sacramentum* – клятва, таїнство], *церк.* 1. Причастя. 2. Церковне таїнство. [11, с. 1020]. Крім того, у новітніх збірословах представлені слова *сакральний, сакральність, сакраментальний, сакраментальність, сакраментально, сакраментарій, сакристія* та ін. Сучасне розуміння поняття **таїнство** („Церковно-культурний обряд (хрещення, вінчання, миропомазання, причастя і т. ін.), який має чудодійну силу; священнодіяство” [11, с. 1132] має свої особливості. У минулому для його вираження, як засвідчує П. Білецький-Носенко, використовувалося слово *таємниця*: „1. Тайна церковная. Таинство. „Таємниця Христова”. Св. таїнство причащення” [1, с. 348]. Нині слово *таємниця* є загальноживаним, з часом воно втратило церковно-релігійний зміст.

Для вивчення динаміки міжстильових зв'язків сакральних лексем в електронному тезаурусі застосовуємо методику систематизації стилістичних ремарок під узагальненням САКРАЛЬНЕ. Зіставляючи словники, з'ясовуємо, що в 11-томному СУМі, напр., сакральна лексика відмічена ремарками *рел., церк., міф., книжн.*; укладачі СУМ-20 використовують також ремарки *рел.-церк. (Боголюдина, богоугодний)* та *бібл. (богопізнання, богозневага)*. Зосередження всієї сакральної лексики в єдиній рубриці електронного тезау-

руса допоможе зрозуміти співвідношення богословської, релігійно-церковної, біблійної та загальноживаної лексики в українській мові на різних етапах її розвитку, що сприятиме уточненню відповідної термінології та удосконаленню принципів стилістичного маркування слів.

Загальноновизнаним є нині розуміння тезауруса як системи, що моделює світ [4]. Формуючи, наприклад, групу ЧЕНЦІ в ідеографічному словнику іменників, побудованому нами за матеріалами 11-томного СУМа, помічаємо, що вона набагато глибше, ніж синонімічний словник, відображає системні відношення слів. Лексеми *монах, законник, затворник і затвірник, схимник, чорноризець, чорноризник, чорнорясник* є спільним реєстром синонімічного [9, с. 879] та ідеографічного словників, а найменування *бонза, ієромонах, капуцин, кармеліт, патер, розстрига, скитник* фіксує лише електронний тезаурус (на основі 11-томного СУМа). У ньому аналізована група слів постає ієрархічно структурованою та упорядкованою за хронологічними та стилістичними показниками. Можемо визначити ієрархію ченців, їх статус, обов'язки (*ієромонах, церк. „Монах у ролі священника”* [10, т. 4, с. 13], *схимник, церк. „Чернець, що прийняв схиму”* [10, т. 9, с. 886], *чашиник, іст. „2. Чернець, який завідував у монастирі напоями та погребом”* [10, т. 11, с. 286], *розстрига „Служитель релігійного культу, позбавлений духовного сану, або чернець, монах, позбавлений монашества”* [10, т. 8, с. 817]), а також дізнатися, як називають монахів у різних країнах світу (*бонза „Буддійський священник або чернець в Японії і Китаї”* [10, т. 1, с. 217], *патер „Католицький монах у сані диякона або ієрея, а також католицький священник узагалі”* [10, т. 6, с. 93], *кармеліт „Чернець католицького ордену, заснованого в XII ст. у Палестині на горі Кармель під час хрестових походів”* [10, т. 4, с. 108], *факір „Мусульманський або індуїстський чернець, що дав обітницю жити з жебрацтва; дервіш”* [10, т. 10, с. 551]). Отже, інтегрування різнопланової інформації в єдиному електронному середовищі – шлях до поглибленого пізнання мови і світу.

Міжмовні контакти, особливості запозичення та адаптування слів в українській мові вивчаємо за допомогою тезауруса під час зведення семантичних та фонетико-граматичних варіантів. Словники минулих епох засвідчують високий ступінь варіювання сакральної лексики. У працях П. Білецького-Носенка та Б. Грінченка знаходимо, напр., такі варіанти: *ангел, ангол, ангель і янгол; архангел і архангол; амбон, амвон і амбона; архимандрит і архимандрита* тощо. Вражає велика кількість варіантів та похідних слів (*бусурман, бусурмен, бесурман, бесурмен, бусурманець, бусурменець, бесур, бесурмянин, бісурман* та ін.) для

вираження поняття **іновірець**. За матеріалами словників попередніх епох можна дізнатися, що всіх, хто сповідував іншу віру, українці називали бусурманами та еретиками: **недовірок**. „Еретик. Раскольник. Язычник. См. Бусурман” [1, с. 241]. Як традиційно-народне збереглося в сучасній мові слово *невір-земля* на позначення нехристиянської землі [8; 11].

Традиційні та сучасні словники засвідчують різні прийоми систематизування варіантів. У новітніх збірословах (СУМЖ, Орф-09, СУМ-20) застосовується спосіб зведення варіантів в одному заголовному ряді, що відображає процеси внутрішньомовного та кодифікаційного унормування мовних змін: *богослів'я і богослов'я, богомільний і богомольний, богослужба і богослужіння, Богоматір і Богомати, Водохрестя і Водохреще* і т. д. У загальнономовному тезаурусі перелік варіативних рядів поповнюється за рахунок давніх лексикографічних джерел. Це значно поглиблює системний опис динаміки сакральної лексики в історичному аспекті.

Отже, проєктований тезаурус є багатофункціональною інтегральною системою, у якій кожна поняттєва група знаходить всебічне різноаспектне опрацювання, що сприяє розбудові теорії і практики системної лексикографії та осмисленню законів Вічності.

Література

1. Білецький-Носенко П. П. Словник української мови / П. П. Білецький-Носенко ; підгот. до вид. В. В. Німчук. – К. : Наукова думка, 1966. – 423 с.
2. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2004. – 896 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2009. – 1736 с.
4. Гетьман І. М. Теоретична і практична ідеографія: принципи побудови тезаурусів / І. М. Гетьман : навч. посібник. – К. : Вища шк., 1993. – 119 с.
5. Желеховський Є. Малорусько-німецький словар.: Т. I–II. / Желеховський Є., Недільський С. – Львів, 1886.
6. Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови: гнізда з вершинами-омографічними коренями / Є. А. Карпіловська – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. – 912 с.
7. Орфографічний словник української мови / [уклад. : С. І. Головащук, М. М. Пешак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко]. – К. : Довіра, 1994. – 864 с.

8. Словарь української мови [у 4-х т.] / упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко ; НАН України. Інститут української мови. – К. : Наукова думка, 1996–1997.
9. Словник синонімів української мови: [у 2-х т.] / [уклад.: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін.] – К. : Наукова думка, 1999–2000. – (Словники України). – Т. 2. – 960 с.
10. Словник української мови: [в 11-ти т.] – К. : Наукова думка, 1970–1980.
11. Словник української мови / кер. В. В. Німчук та ін. ; відп. ред. В. В. Жайворонок. – К. : ВЦ „Просвіта”, 2012. – 1320 с.
12. Словник української мови: [в 20-ти т.] – Т. 1. : А–Б / [укладачі: Шевченко Л. Л., Чумак В. В., Ярун Г. М., Шевченко І. В., Бугаков О. В., Білоноженко В. М.] – К. : Наук. думка, 2010. – 912 с.
13. Словотворчість незалежної України. 1991–2011: словник / [укладач А. Нелюба] – Х. : Харківське історико-філологічне товариство, 2012. – 608 с.
14. Сніжко Н. В. Тлумачний словник як скарбниця знань про мову, світ та духовність у площині інтегрального моделювання / Н. В. Сніжко // Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія. Леонідові Сидоровичу Паламарчукові / [відп. ред. І. С. Гнатюк ; Інститут української мови НАН України]. – К. : КММ, 2012. – С. 282–290.
15. Сніжко Н. В. Проблеми сучасної інтегральної лексикографії / Н. В. Сніжко // Слово и словарь = Vocabulum et vocabularium: сб. науч. тр. / [редкол.: Л. В. Рычкова (гл. ред.), Т. Ройтер, В. В. Дубичинский [и др.] ; ГрГУ им. Я. Купалы] – Гродно : ГрГУ, 2013. – С. 26–29.
16. Український орфографічний словник / уклали В. В. Чумак [та ін.]; за ред. В. Г. Скляренка. – К. : Довіра, 2009. – 1011 с. – (Словники України).
17. Українсько-англійський словник. Ukrainian-English dictionary / Compiled by С. Н. Andrusyshen. Head of the Department of Slavic Studies University of Saskatchewan and J. N. Krett assisted by Helen Virginia Andrusyshen. – Canada, Saskatoon. – 1990. – 1163 p.
18. Яворницький Д. І. Словник української мови / Д. І. Яворницький. – Катеринослав, 1920. – Т. 1 : (А–К). – 408 с.

Стаття посвячена проблемам создания электронного общезыкового тезауруса. Рассматриваются способы систематизации сакральной лексики по структурно-функциональным и хронологическим параметрам.

Ключевые слова: системная лексикография, общезыковой тезаурус, динамика языка и языковых норм, сакральная лексика.

The article deals with the problems of creation the common lingual thesaurus. The methods of organizing sacred vocabulary using structural, functional and chronological parameters are discussed.

Key words: systemic lexicography, the common language thesaurus, dynamics of language and linguistic norms, sacred vocabulary.